

Αντόν Παύλοβιτς Τσέχωφ: Ένας αριθμός

Είδος κειμένου: Αφήγημα σύντομο, έχει τα στοιχεία του διηγήματος: αφηγηματικός πυρήνας, πλοκή, εξέλιξη, κορύφωση, λύση. Ένα γεγονός που αλλάζει-η τουλάχιστον υπάρχει η πρόθεση- τα πρόσωπα.

Θεατρικότητα (θεατρικά στοιχεία): το αφήγημα= θεατρικό στιγμιότυπο γιατί α) σχεδόν όλο το αφήγημα είναι διάλογος. β) το ελάχιστο της αφήγησης είναι σκηνοθετικές οδηγίες για την αναπαράσταση γ) σκηνικό: γραφείο

δ) ήρωες είναι πρόσωπα που στήνονται ως χαρακτήρες: άντρας=εργοδότης, γυναίκα=εργαζόμενη ε) δράση: κινήσεις, χειρονομίες, βάδισμα και συναισθηματικές μεταπτώσεις στ) υπάρχει σύγκρουση ζ) θεατές=αναγνώστες

ΘΕΜΑ: Η δειλή και παθητική συμπεριφορά της εργαζόμενης δασκάλας, η ψυχολογική πίεση και εκμετάλλευση από τον εργοδότη της. Επιμέρους θεματικά κέντρα: Η «φάρσα» του αφεντικού. Η στάση της δασκάλας.

ΔΟΜΗ (με κριτήρια αφηγηματικά/θεατρικά): σκηνικό, πρόσωπα, ζήτημα που έχουν να λύσουν (εισαγωγή) Εξέλιξη με στάδια την αφαίρεση από το μισθό με δικαιολογίες άκυρες Κορύφωση: Ευχαριστώ και οι άλλοι δε μου έδιναν τίποτα! Λύση: Πετάχτηκα ορθός... και βγήκε. (Με κριτήριο θεματικό): 1η Ενότητα: §1 -4 «Τις προάλλες... ψιθύρισε»: Η φάρσα του εργοδότη στη δασκάλα. 2η Ενότητα: §5 «Πετάχτηκα ... και βγήκε»: Η αποκάλυψη της φάρσας και η παθητική στάση της δασκάλας.

Αφήγηση/αφηγητής: Ο αφηγητής είναι το κύριο πρόσωπο του διαλόγου, συμμετέχει στα δρώμενα (=> δραματοποιημένος – ομοδιηγητικός) και αφηγείται σε πρώτο πρόσωπο (κάλεσα, γραφείο μου). Είναι παντογνώστης (γνωρίζει σκέψεις-κίνητρα- συναισθήματα όλων). Η εστίαση-> εσωτερική. Αποτελεί persona του Τσέχωφ (ό,τι έχει πρόθεση να πει ο συγγραφέας «αντηχεί» στα λόγια-πράξεις ήρώα του). Αφηγηματικοί τρόποι: Περιγραφή-αφήγηση-κυρίως διάλογος=στοιχείο πλοκής, αφού η υπόθεση προχωρά σταδιακά σχεδόν αποκλειστικά με το διάλογο. Είναι στοιχείο θεατρικότητας/παραστατικότητας, προσδίδει ζωντάνια-φυσικότητα-αυθορημητισμό.

Η «φάρσα» του αφηγητή και η λειτουργικότητά της: Ο διφυής/διπρόσωπος αφηγητής και το σχέδιο /παιχνίδι /εξαπάτηση/φάρσα=αφηγηματικό+θεατρικό εύρημα. Σε όλη τη σκηνή παίζεται ένα παιχνίδι, τους όρους του οποίου γνωρίζει αποκλειστικά ο κυρίαρχος σκηνοθέτης του. Υποδύεται εύστοχα και πειστικά το ρόλο εργοδότη που εξαπατά κι εκμεταλλεύεται μια εργαζόμενη γυναίκα, ψαλιδίζοντας το μισθό της με αριθμητικές αλχημείες και τεχνάσματα. Έτσι ως υποκρινόμενο πρόσωπο ο αφηγητής λειτουργεί ως ρόλος θεατρικός, ως έκφραση μιας σκηνοθεσίας.(αυτοαναφορικότητα Τσέχωφ= +θεατρικός συγγραφέας). Στο τέλος της ιστορίας φανερώνεται το ειλικρινές και πραγματικό του πρόσωπο, αίρεται το τέχνασμα της δήθεν εξαπάτησης, της καλοστημένης υποκρισίας και αποκαλύπτονται τα αίτια της προηγούμενης συμπεριφοράς του. Όλα ήταν μέρος ενός σχεδίου προκειμένου να δώσει στη δασκάλα ένα μάθημα, να καταδικάσει την παθητική της στάση και να την κάνει να καταλάβει ότι πρέπει να διεκδικεί τα δικαιώματά της. Ας μην ξεχνάμε πάντως ότι για τη δασκάλα το παιχνίδι του αφεντικού λειτουργεί σχεδόν ως το τέλος ως γεγονός και πράξη σκληρότητας, αδικίας, απανθρωπιάς. Η φάρσα θα μπορούσε να λειτουργήσει επίσης ως πορεία από την άγνοια στη γνώση, από την αβουλία στην αντίδραση.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ Τα πρόσωπα είναι δύο:

Ο **εργοδότης**, πατέρας των παιδιών που διδάσκονται, άρχοντας κι ιδιοκτήτης ενός αρχοντικού με υπηρέτες Ο αφηγητής δίνει αρχικά μια πολύ αρνητική εντύπωση στον αναγνώστη. Είναι αντιπαθέστατος, καθώς παρουσιάζεται τσιγκούνης, φιλάργυρος, συμφεροντολόγος, εκμεταλλευτής των αδύναμων ανθρώπων, επιθετικός, αυταρχικός, παράλογος, άδικος, σκληρός, άκαρδος, ανάλγητος, χωρίς ίχνος ευαισθησίας και συμπόνιας. Τελικά (μετά την αποκάλυψη της φάρσας): μεγάλος ψυχός, γενναιόδωρος, δίκαιος, συμπονετικός, έξυπνος και ευρηματικός, προστατευτικός, ευαίσθητος. Συναισθήματα: συμπάθεια προς τη δασκάλα, ανησυχία για το μέλλον της, προσπαθεί να αφυπνίσει τη δασκάλα και να της υποδείξει με πατρικό έμπρακτο ενδιαφέρον τη στάση που πρέπει να κρατά απέναντι σε άτομα που προσπαθούν να την εκμεταλλευτούν. Αγανακτεί κι οργίζεται στη θέση της. Λέει τα λόγια που θα θέλαμε να ακούσουμε από αυτήν.

Η εργαζόμενη, **δασκάλα** των παιδιών, στη συμπεριφορά της οποίας επικεντρώνεται το σύντομο αυτό διήγημα: Είναι στην αρχική φάση της φάρσας το κατάφωρα αδικούμενο πρόσωπο. Παρά τη μόρφωση, την καλλιέργεια και την εργασία της παρουσιάζεται άβουλη, υποταγμένη, δουλοπρεπής, δειλή, προβάλλεται

εσκεμμένα με υπερβολικό τρόπο η αδυναμία να πάρει τη ζωή στα χέρια της, να αντιδράσει, να υπερασπιστεί τον εαυτό της, να διεκδικήσει το δίκιο της, δέχεται αδιαμαρτύρητα τις άδικες δικαιολογίες του αφεντικού χωρίς να σηκώνει κεφάλι, μόνο μουρμουρίζοντας τις διαφωνίες της, δείχνει παθητική συμπεριφορά όσον αφορά τη μοίρα της, έχει πιστέψει και αποδεχί ότι είναι θύμα, δεν παίρνει πρωτοβουλίες που θα αλλάξουν τη ζωή της διαιωνίζοντας τη θυματοποίησή της, έρμαιο της τύχης της. Γενικά ο χαρακτήρας της δασκάλας αντιπροσωπεύει, έστω με τον ακραίο τρόπο που σκιαγραφείται από τον Τσέχωφ, σε μεγάλο ποσοστό τη γυναικεία ψυχολογία και συμπεριφορά των παλαιότερων χρόνων. Συναισθηματική εξέλιξη: ταραχή, αμηχανία, νευρικότητα εκδηλώνεται με τσαλάκωμα φουστανιού, βούρκωμα, κλάμα, μα άχνα αντίδρασης, ένα βουβό πρόσωπο....

Πρόθεση εργοδότη και στόχος συγγραφέα Τσέχωφ: 1. Το κείμενο καταγράφει μεμονωμένη περίπτωση αλλά θέτει και απεικονίζει ένα ευρύτερο και επίκαιρο κοινωνικό θέμα: Άγρια και σκληρή εργασιακή εκμετάλλευση αδύναμων ή εξουθενωμένων ανθρώπων με τεχνάσματα, μεθοδεύσεις, αναλγησία. 2. Ο Τσέχωφ δεν στηλιτεύει (=τα βάζει με) μόνο τους εκμεταλλευτές εργοδότες αλλά καυτηριάζει μάλλον την παθητική κι αδιαμαρτύρητη στάση των εργαζομένων που τη δέχονται, ώστε να αποθρασύνονται εις βάρος τους οι εκμεταλλευτές. Όση ώρα ο αφηγητής υποδύεται τον αδυσώπητο εκμεταλλευτή, σταθμίζει τις αντιδράσεις της αδικούμενης δασκάλας και ζητάει όλο και πιο πολλά καθώς αυτή υποχωρεί συνεχώς. 3. Ο Τσέχωφ δίνει μάθημα σε αναγνώστες, έχει διδακτικό τόνο χωρίς να κουνάει τα δάχτυλο για το ποια πρέπει να είναι η στάση ζωής απέναντι στην άδικη εκμετάλλευση του μόχθου. Η συγγραφική πρόθεση είναι η αφύπνιση. 4. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά το ότι η αδικούμενη εργαζόμενη είναι δάσκαλα. Τι πρότυπο ήθους μπορεί να είναι για τους μαθητές του ένας υποχωρητικός, άβουλος εκπαιδευτικός; Αλλά κι ένας γονιός που εκμεταλλεύεται;

Συναισθήματα αναγνώστη: Οργή, θυμός, αγανάκτηση, πικρία για την κατάφωρη αδικία, αντιπάθεια για τον εργοδότη αρχικά. Μετατροπή των συναισθημάτων μετά την αποκάλυψη της φάρσας.

Γλωσσα: απλή, κατανοητή, σύντομες, λιτές και περιεκτικές φράσεις Υφος: απλό με χιουμοριστική διάθεση, ρεαλιστικό (απεικονίζει την πραγματικότητα) - θεατρικό (διάλογος)

Εκφραστικά Μέσα: Προσωποποιήσεις: η φωνή της έτρεμε Μεταφορές: νευρικός βήχας, να'χεις τα μάτια σου τέσσερα, σκληρό μάθημα. Παρομοιώσεις: σαν χαζή. Επαναλήψεις: όλα όλα, Οι άλλοι δε μου 'διναν τίποτα!... Δε σου 'διναν τίποτα. Εικόνες: Η Ιουλία έγινε κατακόκκινη (οπτική), Το αριστερό μάτι της Ιουλίας ... δεν έβγαλε άχνα (οπτική-ηχητική) Τα μάτια της Ιουλίας ... πάνω στη μύτη της, Και της έδωσα... τα έβαλε στην τσέπη της (οπτική -κινητική, Πετάχτηκα ορθός... στο γραφείο. Αντιθέσεις: Την έπιασε νευρικός βήχας... δεν έβγαλε άχνα, εγώ σε έκλεψα, σε λήστεψα! Και μου λες κι ευχαριστώ;, Οι άλλοι δε μου 'διναν τίποτα!...

Ερωτήσεις/ Εργασίες

- 1) Ποια είναι η σχέση του τίτλου με το περιεχόμενο του διηγήματος ;
- 2) Με βάση το κείμενο , ποια από τις 2 υποθέσεις που ακολουθούν σας φαίνεται πιο κοντά στην πραγματικότητα ; (να υποστηρίξετε την άποψή σας με επιχειρήματα)
 - A. Η δεσποινίς Ιουλία κατανόησε το «μάθημα» του εργοδότη της, διδάχτηκε από τη δοκιμασία στην οποία την υπέβαλε, ώστε στο μέλλον ν' αλλάξει τακτική
 - B. Η δεσποινίς Ιουλία δεν διδάχτηκε απολύτως τίποτα, συνέχισε την ίδια τακτική
- 3) Φανταστείτε μια κοινωνία εργαζομένων σήμερα με τα χαρακτηριστικά της δεσποινίδας Ιουλίας : ποιες συνέπειες θα είχε κάτι τέτοιο για τον καθένα ατομικά, αλλά και για την κοινωνία γενικότερα ;
- 4) Η δεσποινίς Ιουλία έχει στο διήγημα το ρόλο της δασκάλας των παιδιών του αφηγητή . α) Πιστεύετε ότι μπορεί ν' αποτελέσει θετικό πρότυπο γι' αυτά ; Ταιριάζει η στάση της στο ρόλο του δασκάλου; β) Πιστεύετε γενικότερα ότι ένας εκπαιδευτικός μπορεί να ασκήσει επιρροή στους μαθητές του ; Αν ναι, με ποιον τρόπο ;
- 5) Φανταστείτε μια αντίστοιχη ιστορία σήμερα και γράψτε το διάλογο εργοδότη- εργαζόμενου (όποιου φύλου διαλέξετε). Δώστε ένα δικό σας τέλος στην ιστορία, ίσως αντίθετο.
- 6) Υποθέστε πως είστε ένα από τα παιδιά του αφηγητή και κρυφακούσατε το διάλογο του πατέρα και της δασκάλας σας. Καταγράψτε στο ημερολόγιό σας την εντύπωση που σας προξένησε η στάση τους.
- 7) Είσαι η Ιουλία. Διηγήσου σε μια φίλη σου πώς σου συμπεριφέρονταν στο προηγούμενο από αυτό του διηγήματος σπίτι που δούλευες και γιατί έφυγες.
- 8) Με ακροστοιχίδα μια λέξη του κειμένου με νοηματικό βάρος (πχ Ιουλία, φλυτζάνι, αφεντικό..) γράψτε ένα ποιήμα ή κείμενο συμβουλών προς την Ιουλία.